

BORO BOEDDERE

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

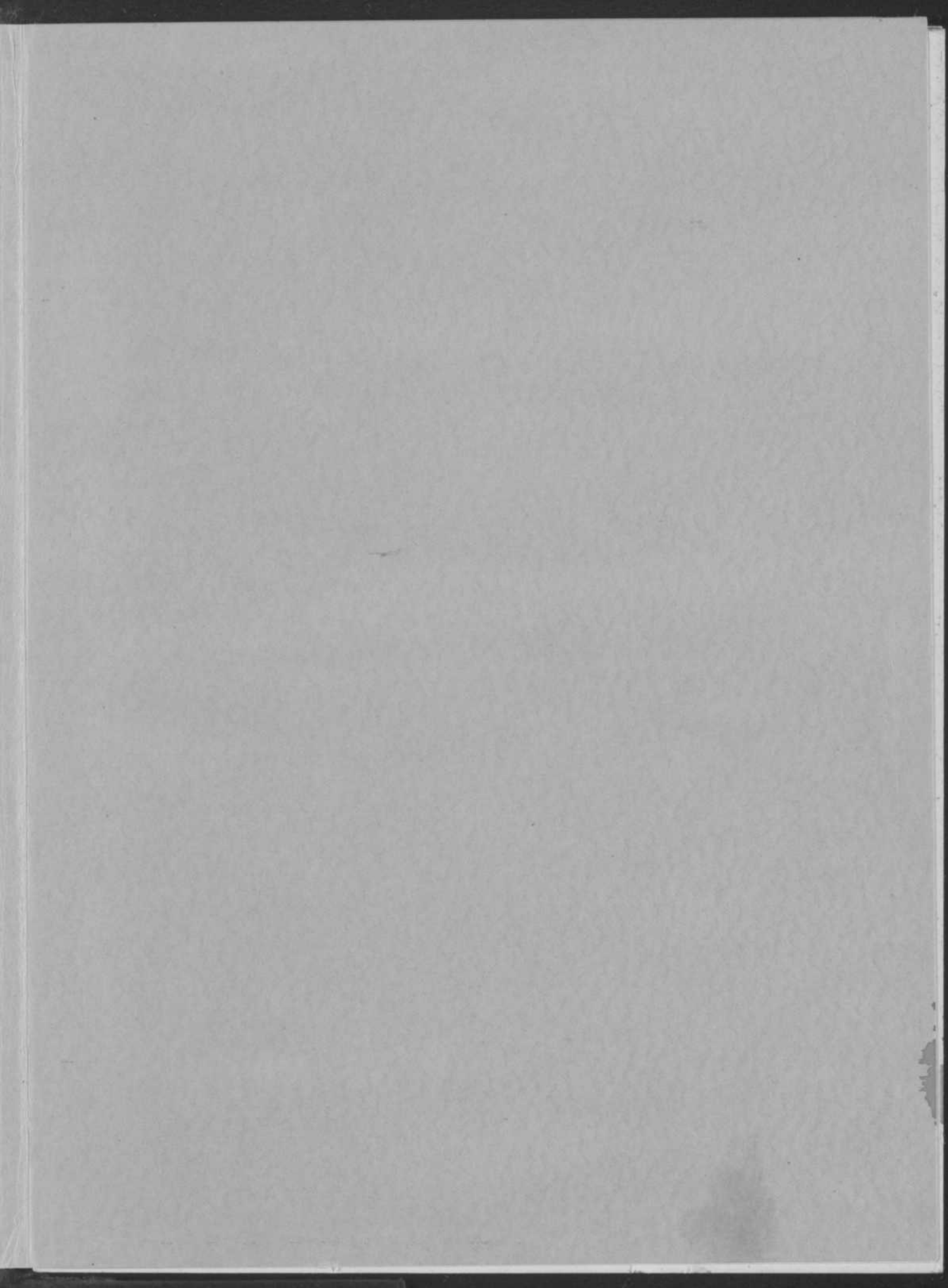

3074 757 4

JD.

IND. STUD.
qu.

363

DE BORO-BOEDOER

GEDRUKT BIJ N. V. VAN MUNSTER'S DRUKKERIJEN — AMSTERDAM

Ind. Ind. 4^e 363.

DE BORO-BOEDOER

INGELEID DOOR

L. J. M. FEBER

MOUSEION-REEKS - No. 4

MET 34 AFBEELDINGEN

N.V. VAN MUNSTER'S UITGEVERS MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

fonds ten behoeve van
Indologische Studiën aan
de Rijks Universiteit
te Utrecht.

1870-1871

INLEIDING

Op een morgen verlaat de toerist de oude sultansstad; de moderne auto giert door de oude, eerbiedwaardige lanen; de sirene schendt de stilte. Het vrije veld gaat open; de sawahs groenen en blikken, de kampongs staan onder de klapperbosschen samengepast; de lucht tintelt, de aarde wademt ijle nevels; het jonge licht blinkt op de toppen der bergen, ver weg. Het volk zwoegt den weg langs naar de hoofdplaats; in de sawahs drijft er een zijn ploegspan aan. De auto suist den witten landweg over, kampong in, kampong uit, tusschen de welige velden door, de bergen in de verte tegemoet, op blauwende kammen en blokken en pyramiden van bovenaardsche dimensies aan. Uit den top van een zeer verheven, naar den hemel omhoogspitsenden driehoek wolkt een damp de zuivere morgenlucht in, en mindert en wolkt weer uit, als ging daar diep binnenin een groote ademhaling. Diep daar binnen brandt en hijgt het verdelgende vuur, diep onder deze groene, weelderige aarde, die als een droom van schoonheid een lust is onder den jonggeboren dag. De toerist ziet het aan en mediteert wellicht over de wonderlijke contrasten van dit land, zoo rijk uitgetogen onder de zon boven den ziedenden haard der aarde. Onder zijn meditatie door, komt hij in een zeer wijde vlakte terecht; dan in een heuvelland, waardoor de bergstroom breekt in versnelling en cascade. De bergen, naderbij, staan rondom gerijdt als formidabele wachters; hij ziet ze aan, zooals immer de menschenkinderen hebben opgezien naar de stoute verheffingen der aarde. De blauwe

bergen, stralend en majestueus, boeien hem; voor het andere heeft hij geen oog. Dan opeens, zucht de auto een heuvel op; en dan wordt het stil in het anders zoo reflecteerende gemoed van den beredeneerden toerist. Het wordt doodstil in hem een huivering van ontzag vaart hem aan. Voor zijn geboeid gezicht opgerezen staat in den tropendag een gigantische stapeling van terrassen, een vlucht van treden naar verheven koepels en galerijen toe, een ontzag'lijk gevaarte van architectuur. Het beneemt hem den adem; het maakt hem geheel en al klein.... Boro-Boedoer.

De arme bewusteling uit het verre, ongewisse Westen — zijn beredeneerdheid, zijn vermogen tot zelfschouw, zijn kennis van vak-culturen en vele gedachten der menschen begeven hem jammerlijk onder de groote overweldiging. Heel moeilijk komt hij uit onder den ban van den eersten indruk en zooveel wordt hem duidelijk, dat hij, kind van een ongewissen, doorschokten tijd, hier staat voor het aanschijn van een der diepste en verhevenste werken der menschheid. Daaraan twijfelt hij geen oogenblik; daarvoor is die spontane stilte, diep binnen-in, te duidelijk. Hij voelt zich gering, ellendig gering bij de gedachte: dit is een voldongenheid. De arme, geringe toerist, verlaten door wat hij de krachten van zijn zoo wel-bewuste cultuurleven waande, voelt zich zielig. Hij ziet een mijmerenden Boeddha aan, die troont op zijn sokkel, naast hem in het gazon; hij ziet hem aan, als om een verklaring. De oogleden neergeslagen over den ingekeerden blik, den glimlach van smart-verlaten inzicht om den mond, het lijf in stoorloos evenwicht gezeten, troont de Boeddha in zijn rust; over den armen Westerling peinst hij weg, onbewogen, zwijgend, raadselachtig als de eeuwige verwaaiing zelve. De arme Westerling van dezen laten, geteisterden tijd ziet den mijmerenden Boeddha aan; heel zijn onrustige ziel raakt in beweging; feller dan ooit schrijnt de onvrede door hem heen; alle vertwijfeling vaart hem aan; nooit ondervond hij verdrietiger zijn eigen innerlijke tweespalt. De Boeddha echter is zeer rustig, zeer verheven, zijn glimlach is oneindig wijs. Een algeweldige bekoring, als een opperste temptatie komt over het arme menschenkind van dezen doorschokten tijd; diep-in fluistert

daar een stem: dit is de rust, de overwinning, de stoorlooze vrede, hoe-dan-ook, voor wie de bewustheid verzaakt en de willende gedachte.

Dáár staat het gewijde monument gerezen als een berg, de wijde wereldruimte in; het stalt zijn galerijen uit; de treden trekken naar den eenzaam-verheven koepel toe; de mijmeraars tronen in hun nissen. Hier glimlacht de Boeddha zacht-ironisch weg over des Westerlings worstelende begeerte tot het wijze inzicht. In zijn ziels-verlangen naar gewisheid en rust en ongeschokten vrede, weerstaat de Westerling de groote bekoring niet; hij treedt aan, om prins Gautama, die in dit leven Boeddha werd, te volgen op diens verheven pad naar het begeertelooze zelfbezit.

Hij gaat een ornamentale trap op; boven zijn hoofd verslindt een geweldige kop, de sluitsteen van een poort, tusschen gruwelijke tanden ter weerszijden neerhangende slangelijven. De vermaning der oude, wijze bouwmeesters ontgaat hem niet: de begeerlijkheid afleggen vóór den aanvang en goede meditatie, denkt de bewuste bezoeker. Hij ziet omhoog; de trap stijgt naar een dagoeb toe: naar den Meester, die daar zetelen moet, binnenin, in afgeslotenheid van de wereld en hare veranderingen, stijgen de treden der meditatie. Dan begint hij den pelgrimstocht, de aandachtige lezing van dit sculpturale levensboek. De reliefs volgen elkaar op, talloos. Hij, de toerist, raakt erin verzonken; het andere, het lang gezochte fluistert: de menschen, de eenvoudigen, de fieren, de verstorvenen, de begeerenden, de vorsten, de asceten en de wereldlingen, de goden en de geesten, zij spelen het groote kosmische spel, allen als geklonken in de keten van oorzaken en gevolgen en onontkoombare vergelding. Heel de wereld trekt voorbij in uitbundigheid en aandacht, in verrukking en in leed, immer in beweeg'lijkheid en bewogenheid. Daar is geen uitkomst, geen bevrijding. Alleen één — de begeerten verzaakt hij, een smart immers bepeinst hij in haar wezen; hij wendt zich af van de wereld, van het veranderlijke, dat nimmer bevredigt; hij beoefent de renunciatie in de leerschool der asceten; hij vat de aandacht samen. In zijn samenvatting weerstaat hij wereld en vleesch; de demonen

deinzen af voor zijn standvastigheid; de wereld juicht om de bevrijding.

De beelden en gelijkenissen zijn ten einde; de vormen der wereld zinken weg. Maja's sluier is weggevallen. De toerist be-treedt de hoogste terrassen. Hij voelt, zeer diep-in, hun open liggen naar hemel en oneindigheid toe; het trekt hem naar den koepel, waar de Boeddha troont, onzichtbaar voor de wereld, de wereld onzichtbaar voor hem, onaandoenlijk, onbewogen, volkomen in zichzelf gekeerd, van alle begeerte en van alle smart bevrijd, terug-gestegen naar het oorspronkelijke niet.

Aan den voet van den centralen dagoeb, waarin de vormelooze Boeddha zetelt — vormeloos gelaten door den gewijden kunstenaar, vermits deze hoogste levensvorm onuitsprekelijk is — peinst de toerist uit het vreugdelooze, door onrust gekwelde en geteisterde, Westen na. De gevaarlijkste aller temptatiën heeft macht over hem gekregen; hij mediteert, dat dit in ieder geval de rust is, de oneindig kostbare innerlijke vrede, hoe-dan-ook.

Hij denkt aan den voltooiden, vormeloozen Boeddha in den gesloten dagoeb, die de meditatie rondom zichzelf heeft heen-getrokken, welke ondoordringbaar is voor de wereld, voor hare ijdelheden en voor haar leed. Hij denkt: in zelfverzinking, in de volslagen afzondering, in de ontkenning van de wereld, daarin is het geheim des levens te vinden. Daarover peinst hij en hij ziet neer van dit hoogste terras als van een top van een Babelsch tempel-gevaarte. Naar alle zijden vluchten de terrassen, de trappen neer; dan, dieper, zinkt de heuvel omlaag naar de vlakte. Zijn blik gaat de glorieuze vlakte over, pralende in haar dracht van groen, in al haar weelde onder de tropenzon, met de bedrijvige, lievende en lijdende menschen. Daaromheen, ver rondom, staan de bergen gebouwd als verheven pyramiden. Het grijpt hem aan met alle macht. Wat is de wereld schoon, juicht het in hem; een andere stem fluistert, dat het alles schijn is en ijdelheid en vergankelijkheid, tot vergaan gedoemd. Smart is het wezen van al deze schoonheid, voor wie haar te begeeren waagt — het is hem, als fluistert de verstorven Boeddha onder zijn blinden koepel hem die overweging

in. De toerist voelt wel, dat dit een temptatie is, hem staande naar het innerlijkste leven der ziel zelf. De groote levensgang van daar straks, daar neergeschreven in beelden en gelijkenissen, trekt weer aan zijn herinnering voorbij. De temptatie van het Oosten spreekt; hij voelt dat het oogenblik daar is, waarop hij met het Oosten verkeer heeft van ziel tot ziel. De temptatie fluistert hem in en haar stem heeft de intonatie der hoogste wijsheid.

Uit Maja, de koningin, en Çoeddodhana, den koning, werd Siddhârtha geboren. Groote teekenen gingen zijn geboorte vooraf; van hem voorspelden de zieners, dat hij bedelmonnik zou worden of wereldheerscher. Met macht van lust en bekoring, van weelde en praal boeide Çoeddodhana zijn kind aan de wereldschheid; van de monniken hield hij hem verre, en van het menschelijke leed, dat den geest tot bezinning en inkeer brengt en tot de verzaking der wereld. Totdat Siddhârtha de menschen leerde kennen in hun leed en de wereld vol weedom bevond en de ijdelheid bevroedde van het spel der zinnen en den eeuwigen kringloop ging vermoeden van het ontbloeiende worden en het verdorrend vergaan.

Daar maakte hij zich op en wendde zich af van de wereld en den lust en den schijn; hij weerstond Mâra, den verzoeker, die hem macht beloofde over de gansche wereld en ging tot de asceten en zat aan in de leerschool der verzaking en der meditatie.

Zijn wil maakte hij stil en zijn denken vatte hij samen in strakke meditatie. Hij dwong zijn geest tot de volstrekte aandacht; hij ging in tot zichzelf, peilende den zin van het bestaande. Hij zette zich onder den Boom; hij zou niet rijzen, eer hij het geheim van dit bestaan had doorgrond. Het uur was daar, dat de macht van het booze, van de begoocheling ging gebroken worden. Daar bond Mâra den strijd aan. Onder den Boom streden Mâra en de Bodhisattwa om heerschappij over de wereld, om der menschen bevrijding. De machten der duisternis, het helsche demonenvolk joeg Mâra ten strijde; den storm van de vertwijfeling joeg hij door des wijzen meditatie heen; met lust, verlangen en begeerte randde hij den asceet aan. Doch onbewogen bleef de Bodhisattwa, stoorloos in zijn aandacht, onderscheidende den schijn der verzoeking,

immer dieper peilende in onverzettelijkheid den eigen geest. Totdat de demonen den lust verloren in de verzoeking en weken en alleen lieten met zichzelf den overwinnaar. Die de kennis verkreeg van het eigen wezen en dit wezen zag in zijn eigenmachtige werkzaamheid, waarin het zich het leven had gebouwd uit begeerte en leed. Toen glimlachte de Boeddha over de geweken begeerten heen, wijs en stil, en hij wist zich verheven in den laatsten staat, vanwaaruit geen herbeginning des levens is.

De geweldige temptatie fluistert tot de innerlijkste ziel; de Westerling hoopt, dat hier eindelijk bevrijding mogelijk is en vrede wordt geboden. Dat is hem een hoog woord: met zichzelf alleen, met volstrekke uitbanning van àl het andere, is het mogelijk het geheim des levens te peilen, de groote bevrijding te bereiken. De rust van den Boeddha, wanneer die te bereiken ware, dan was het leven goed, — denkt de Westerling onder den ban der temptatie en, tegen des meesters maning in, aan eene begeerte zich reeds overgevend, zonder daarvan bewust te zijn.

Wèl lijken ze hem zwaar, de vele renunciaties, door den meester bestaan. Maar hij kan niet nalaten nog eenmaal den pelgrimstocht te doen langs die kalme, verheven tableaux en den grooten wijze te volgen, zooals die gestegen is van levensstaat tot levensstaat.

Hij ziet prins Siddhârtha tronen in zijn paleis; een lotos-sokkel, even de aanduiding van een baldakijn, wat ornament — het antieke paleis is er, volkomen. De vrouwen slapen in aanminnige zorgeloosheid; Siddhârtha waakt. Hij is afwezig; hij overweegt het leed der menschen en de smartelijke veranderingen; hij doorwaakt den nacht in eenzame gepeinzen, door geen lust weerhouden van het pad, dat zijn geest betreden gaat. De onthechting vangt aan en de inkeer ten inwendigen leven. Het leven is tot nog toe lieflijk geweest en zoet, maar het is het wezenlijke leven niet. Wezenlijker is het leed, dat immer volgt op den lust; maar dieper peilende dan het leed moet 's levens kern en zin te vinden zijn.

De toerist volgt den meester, die besluit tot de onthechting,

tot de verzaking der lief'lijke onwezenlijkheid. Hij ziet hem op den tweesprong van zijn leven, paleis en vrouwen aan de eene, de wereld met de lijdende menschheid aan de andere zijde. De wereld wacht; de tocht vangt aan; de groote bevrijder rijdt uit. De goden in den hemel zien het aan; de godenstoeten volgen den heiligen rit van een edelen veroveraar ter heerschappij over de menschen. De groote bevrijding gaat tot der goden macht toe te boven, die op hun beurt, zelfs in hun hoogen staat, geklonken zijn aan het rad, gebonden zijn aan den grooten op- en neergang.

Van de goden neemt de meester afscheid; van de gebeden, van de offers ziet hij af. De goden vermogen hem niet te helpen bij het werk der vrijmaking; alleen, met het eigen zelf alleen, ingaande tot de eigen diepe ziel, diep tot aan 's levens standvastigen kern toe, vervolgt hij den zwaren tocht. Hier helpen geen goden meer; geen bidden en geen smeeken biedt uitkomst. Daar is maar één toegang tot het wezenlijke leven, te weten de onthouding, de meditatie, de strakke spanning van de aandacht. De Bodhisattwa gaat van de monniken het waarachtige leven leeren; de gestrenge asceten zoekt hij op in hun hermitage. Het woud staat rondom als een veilige wacht tegen de menschen en hunne ijdele werken; hier moet de rust zijn te vinden, het evenmatige leven, dat klopt op geen beweging dan den gestadigen harts slag der natuur.

Daar zal, na straffe oefening in onthouding, onder zelfbedwang in volgehouden overweging de bevrijding aanvangen. De beslissing is aanstaande; de Bodhisattwa voelt het groote uur gekomen van den laatsten strijd. Vast besloten tot de uiterste worsteling, zet hij zich neer onder den Boom der Verzoeking. Hier zal zich de groote overgang voltrekken, de finale uittocht uit 's levens onrust, de eindelijke bevrijding uit de boeien der begeerlijkheid. Zijn vrome gezellen tot aan dezen staat van overwinning toe, voelen het aannaderen van der menschheid heilige stonde; de meester peinst; zij peinzen, totdat het is, alsof hun leven stil staat van verwachting.

Daar breekt de storm der verzoeking los. Uit alle hoeken der wereld jaagt Mâra, de booze, zijn demonen te velde tegen den

eenzamen peinzend onder den heiligen Boom. Alle vlagen der heiligen gieren den meester aan, ongenaakbaar in zijn aandacht, onwrikbaar gezeteld in zijn ledigheid van begeerten. De schichten der verleiding schampen af tegen zijn sterke afzondering; hij is alleen; hij is zichzelf wereld geworden, onaantastbaar. Het demonenvolk bestookt hem met schicht en pijl; maar zweven blijven ze tegen de heilige ondoordringbaarheid en uit pijlpunt en bliksem ontbloeien bloemen, den geweldige tot eer. De strijdbare demonen, de hellebroedsels met de monsterkoppen wijken weg; Mâra roept het legioen der schoone verleidsters op. Zij omdansen den meester; zij offeren hem alle wellusten der wereld; de Bodhisattwa blijft onbewogen.

De verzoeking is over; Mâra, de helsche, is verslagen; de meester is voortaan met zichzelf alleen, Hij is zichzelf wereld en heelal. Langs trappen van meditatie stijgt hij tot de hoogste wijsheid, de goden te boven, die jubelen om de eindelijke bevrijding, om de verworven heerschappij over den gang van het eeuwig wendelend rad. Hier houdt de begeerte op; de vormen houden op; daar is geen gestaltenis meer, geen verandering; daar is den wijze geen andere wereld meer, dan de eigen verstorven geest. Op de hoogere terrassen is de meester alleen, gezeteld onder opengewerkte koepels eerst, waar het licht in schijnt als een overwonnen herinnering aan de voorbijge wereld. Totdat de koepel zich sluit, de herinnering wegsterft, de vormelooze onpersoonlijkheid is ingetreden — nirwana.

Nirwana, niet te zijn, zonder persoonlijkheid, zonder begeerte, dat is te zeggen zonder smart, zonder ontgoocheling; aan het einde te zijn beland van de eeuwige jacht en onrust, boven de hopelooze onvoldaanheid uit, onbewogen en gevoelloos, over de warre wereld heen te glimlachen vanuit zijn vrede, vanuit zijn stoor'loze wijsheid — dat grijpt met macht den bewusten toerist aan, hierheen verdwaald uit het ontwrichte, ten doode jagende Westen, en hij bepeinst de eigen bewustheid, den wil, om te begrijpen door kracht van redenatie, en een inzicht zich te vormen door ordening van het vele, wat het leven biedt. Al zijn ontgoochelingen en vertwijfelingen trekken aan zijn herinnering voorbij; van verbleekte harts-

tochten laaien de herinneringen op, en weer bevangt hem de troosteloosheid van het immer onvoldaan zijn.

Dit alles wordt hem tot een algeweldige verzoeking. Het kan zijn, dat hij in een schemerenden maannacht deze dingen overweegt, daar op het hoogste terras. Een groote geluideloosheid ligt over de wereld gezegen; boven is de nacht oneindig; beneden is geen leven, geen verandering te bespeuren; naar omlaag staan de terrassen gestapeld; in de nissen, onder de koepels, peinzen de beelden, als verzonken in een laatsten, eeuwigen nacht. Het hol heelal omhoog, de zwijgende aarde, die het heiligdom heft de wereld in, de lichtschemer, geheel deze diepe rust en gebeurteeloosheid, zij bevangen den eenzamen mensch. En hij meent, dat het niet-zijn goed zou wezen en zalig en van goddelijken aard. De bekoring van het Oosten is over hem; de ziel van het Oosten spreekt, eindelijk, in een ontzettende, ijzige zwijging. De eenzame mensch voelt, dat het gaat om zijn ziel en zaligheid.

Een mijmeraar, diep in zijn nis gezeteld, als teruggezonden naar de primitieve donkerte, boeit hem. De Westerling denkt over deze oostersche wijsheid; met eerbied gedenkt hij den zeer edelen meester; hij overweegt diens milde genialiteit.

De Boeddha Gautama was een genie, van een hoogheid, die hem bijna eenig maakt onder de menschen. Hij werd gedreven door de verhevenste, diepste tendenz van den geest, door den wil tot bevrijding uit de boeien van het zinnelijk leven. In onthechting en aandacht bond hij den strijd aan met het eenige probleem, waarvoor te leven het leven menschwaardig maakt, te weten dat van der menschen eeuwige bestemming. Echter was hij een mensch en niet meer dan dat; hij vermocht zijn geest uit te zetten tot de uiterste grenzen van de bewustheid. De overschrijding dier grenzen echter vermocht hij niet; hij loste het ontzaglijke raadsel niet op — aan de goddelijke openbaring blijft onherroepelijk voorbehouden de laatste ontsluiting. Maar binnen de limieten der menschelijke vermogens, en buiten de openbaring om, vond hij een wijsheid en een vrede, als haast geen sterveling. Hij bracht aan de menscheid van het Oosten het medelijden en de naastenliefde, de beheer-

sching der hartstochten, de verzaking en het leven-naar-binnen-toe.

In een tijd van barbaarschheid — de zeden waren ontaard, de harten verhard, de geesten verwilderd en voor alle eeuwigheid leek den geringen mensch alle uitkomst afgesloten door den ban van het kastenstelsel —, zelf levende midden in de verleidingen van zijn vorstelijken staat, vond hij, eigenmachtig, tot zichzelf ingaande, de hoogste ethische waarde na de liefde tot God, te weten de liefde tot den naaste. Hij begreep ook de werking van den wil en mediteerende vond hij de groote wet der vergelding; hij speurde den causalen keten na, die begeerte en lust en uitvierung en smart aanéén klinkt, onverbiddelijk. In het verzaken van de begeerte, ook van die der wijsheid, van de begeerte tot handhaving der persoonlijkheid zelfs, daarin dacht hij het geheim gelegen. Een glans ging op over de oostersche menschheid, over de slaven-menigten en de paria's. Een nieuwe dag ging voor hen op; een grooter geloof verrees in hun harten, een ontzaglijk vertrouwen op bevrijding, wanneer-dan-ook. De toerist, die in deze eenzaamheid die dingen overweegt, huivert bij de gedachte aan dat ontzaglijk gevoel, waarvan de verslagen menigten der oostersche antikiteit moeten zijn aangevaren, het gevoel van te kunnen bepalen het eigen lot. Hij ziet den priester aan in zijnen nis en denkt: gij waart een goed en edel mensch, een zeer wijs en diep genie. De temptatie van het Oosten heeft op dit oogenblik macht over den eenzamen Westerling.

Hij ziet weer den peinzers aan; hij ziet diens neergeslagen oogleden; hij voelt diens ingekeerden blik gericht op w a a r o p, vraagt met onweerstaanbaren drang de westersche geest, neen, de allermenschelijkste natuur van den Westerling. Indien hij maar eenmaal mocht mede aanschouwen des peinzers innerlijk visioen! Maar onbewogen is de peinzers, in zichzelf gekeerd, in zijn geheimenis gezeteld, verzonken in zijn onpersoonlijkheid. Onpersoonlijkheid, zelfverlies; alle zielekrachten van den westerschen mensch, wien niets menschelijks vreemd is, komen daartegen in opstand. Hij snakt naar rust; hij dorst naar vrede; in vele angsten zoekt hij zijn evenwicht; maar wanneer rust en vrede en evenwicht dáárvoor moeten gekocht worden

Hij bemijmert, dat rust, ingekeerdheid en zelfbezit de groote schatten waren van den westerschen mensch van eeuwen geleden. Maar ook de welbewuste, wel-gedefiniëerde persoonlijkheid was diens groote schat. Overwinning van den booze, ijdele begeerten en de verwarrende lusten, dat was de levenswijsheid van den middeleeuwschen mensch; aandacht, inkeer, meditatie, bewustmaking van al wat wezenlijk en waarachtig is in den geest, daar vond hij den vrede in. Hij vond den vrede in de uitwering der negatieve elementen des levens, in de ordening der positieve in een geestelijke structuur, gericht op God.

Den Westerling breekt een licht door in de duisternis, waarin de temptatie van het Oosten zijn geest had gehuld. De wezenlijke rust is te vinden in God alleen, overweegt hij; maar slechts een schijn van rust is niet meer dan een schijn van zelfvernietiging. Dit dringt tot hem door: het Christendom leert de ziel te schouwen in zichzelf, om dan daarin te geraken tot de aanschouwing Gods; het Oosten leert de zelfbeschouwing zonder meer. Het oog van den waren Christenmensch staart open naar de oneindige vervulling der wereld in het licht van Gods heerlijkheid; het oog van het Oosten blikt naar binnen, naar een vernietiging toe, die toch nimmer komt. De mijmeraars in deze nissen, de ziel verstorven achter de neergeslagen oogleden, en de heiligen der diepste primitieven, met de oogen open als naar een visioen van voldongen zaligheid — dat is het onderscheid tusschen de ziel van het Oosten en de ziel van het Christendom. Wat de ziel van het tegenwoordige Westen aangaat, die komt in deze regionen zelfs niet in aanmerking. Met den Boro-Boedoer alleen, en eenzaam voor het blinde aanschijn der mijmeraars, dringt de minwaardigheid van het Westen dezer tijden pijnlijk door tot den westerschen toerist, van rassenwaan eeuwig genezen. Hij denkt: het moge dan waar zijn, dat deze zelfinkeer zich richt op den dood der ziel, indien die mogelijk ware, deze mijmeraars volgden in ieder geval het heilige instinkt, den mensch ingeschapen, diens begeerte naar rust en vrede. Het Westen echter heeft aan de onrust zich overgeleverd, die beslist des duivels is. Ook bedenkt hij, dat het een zeer groote dwaasheid

is, de activiteit van den modernen westerschen mensch, welke op alles zich richt behalve op de volmaking der ziel en het dienen Gods, te willen verheffen boven deze oostersche inactiviteit. Want die activiteit van het Westen is onwijs; wijs in aanleg en van vroom bedoelen is die inactiviteit van het Oosten; echter is zij afgedwaald van den waren weg van ascese en meditatie. En, Christen of niet, dringt ook dit door tot den thans van rassenwaan ganschelijk bevrijden toerist; het inactieve Boeddhisme en het Christendom met zijn vitaliteit voor het eeuwige leven, dat zijn de twee wereld-machten tusschen welke het gaat als tusschen ontkenning van het leven en de affirmatie daarvan. De geest van het Westen dezer tijden komt in eene vergelijking van wereldmachten zelfs niet in aanmerking. Dat die geest de ziel van het Oosten niet verstaat, wat doet het er toe! Het einde van zijn rijk nadert, onherroepelijk, want zijn rijk is van de materie en van deze wereld. De tijd van de groote, catastrophale ondergangen is daar; het Christendom in zijn wijsheid en vitaliteit en de ziel van het Oosten, in haar vromen zin voor innerlijken vrede, zullen echter staande blijven te midden van de groote ineenstorting. De vrome zin, de instelling des levens op innerlijke orde en zelfbezit, zijn de cultuurkrachten van het Oosten. En misschien dringt het dóór tot den nadenkenden toerist, dat de tijd zal komen, dat het vroom-gezinde Oosten de bevrediging van zijn edelste begeerten vindt in het Christendom, de rust van het verheerlijkte wezenlijke leven boven de illusie van een slaap der ziel.

De toerist heeft het uur der groote verzoeking van het Oosten doorstaan. In zijn nis, gelaten, als gedoken in een finalen nacht, zetelt de mijmeraar. Hij is niet langer de geweldige Verzoeker; over den toerist oefent hij geen macht meer. De toerist weerstaat hem, maar in een andere gevoelshouding van eenmaal de meester zelf aan Mâra, den booze weerstond. Hij kan hem niet haten en niet gering achten. De verzoeking overwonnen, vrij en onafhankelijk van de bekoring der zelfvernietiging, buigt zich de Westerling voor den prins Gautama als voor een goed en edel en vroom-gezind mensch, als voor een diep genie, dat de groote poging tot vrijmaking deed en daarin weliswaar faalde, maar over het donkere antieke

Oosten deed opschemeren de liefde tot den naaste, het medelijden en het besef, dat daar een vergelding is. Dit is zijn laatste gedachte: Gautama is mij zeer lief, maar de Boeddha is een waan.

Maar van zijn grandioze worsteling om tot inzicht te geraken, van zijn edele menschenliefde, van de geheele daad van zijn leven ging een machtige inspiratie uit. Hij wekte een geloof in het leven; hij hief den mensch boven den ban der zinnen uit. In dit geloof werden menschen en geheele volkeren groot; zij ondernamen den strijd voor een wereldbeheersching door den geest. Zij werden uitzwermers en veroveraars, zeker door begeerlijkheid geprikkeld, maar even zeker ook door hun geloof bezield. Als dragers van een groote cultuur togen zij de wijde oostersche wereld in; zij werden de stichters van cultuur in de harten der menschen en de bouwers van onverwoestbare monumenten door de kracht eener hooge bezieling. Waar zij kwamen, lieten zij voor eeuwig den neerslag na van hun monumentale leven. Geen geweld en geen verwoestingen na hen hebben hun sporen weggewischt.

L. J. M. FEBER.

MOUSEION-REEKS

ONDER LEIDING VAN
HERMAN VAN DEN EERENBEEMT

- No. 1 JOEGOSLAVISCHE HEDENDAAGSCHE KUNST,
ingeleid door M. Kašanin.
- No. 2 MATTHIEU WIEGMAN,
ingeleid door Herman van den Eerenbeemt.
- No. 3 SIAMEESCHE BOUWKUNST,
ingeleid door L. D. Petit.

IN VOORBEREIDING:

- DE NACHTWACHT VAN REMBRANDT,
ingeleid door Prof. Huib Luns.
- JACOB DOOIJEWAAARD,
ingeleid door Albert Plasschaert.
- HIERONYMUS BOSCH,
ingeleid door Herman van den Eerenbeemt.
- DE KATHEDRALE BASILIEK VAN SINT JAN,
ingeleid door Vincent Cleerdin.
- ZEVENTIENDE-EEUWSCHE HOLLANDSCHE SCHILDERKUNST,
ingeleid door Prof. Dr Ad. Goldschmidt.
- DE KATHEDRAAL VAN CHARTRES,
ingeleid door Herman van den Eerenbeemt.
- POOLSCHE HEDENDAAGSCHE BEELDENDE KUNST,
ingeleid door Dr Max Treter.
- HET ISENHEIMER ALTAAR VAN GRÜNEWALD,
ingeleid door Herman van den Eerenbeemt.
- DE TEMPELS VAN ANGKOR,
- VINCENT VAN GOGH,
- JAPANSCH HOUTSNEDEN,
- ALBERT SERVAES,
- FRANSCH HEDENDAAGSCHE BEELDENDE KUNST,
- HET KASTEEL VAN FONTAINEBLEAU,

INDISCHE MASKERS,
NEDERLANDSCHE HEDENDAAGSCHE BEELDENE KUNST,
FRANSCH GOTHISCHE BOUWKUNST,
HET VATICAANSCH MUSEUM,
FRANS HALS,
ALBRECHT DÜRER'S APOCALYPS,
DE ACROPOLIS VAN ATHENE,
REMBRANDT,
HET GENTER ALTAAR DER GEBROEDERS VAN EYCK,
DE KATHEDRAAL VAN PARIJS,
JACOB VAN RUYSDAEL,
DE BRONZEN VAN BENIN,
VLAAMSCH PRIMITIEVEN,
ALBRECHT DÜRER'S GROOTE PASSIO,
FRANSCH ROMAANSCH BOUWKUNST,
PAUL CÉZANNE,
PORTUGEESE HEDENDAAGSCHE BEELDENE KUNST,
INDISCHE WEEFSELS,
RUBENS,
RUSSISCHE HEDENDAAGSCHE BEELDENE KUNST,
JAN SLUYTERS,
SPAANSCH HEDENDAAGSCHE BEELDENE KUNST,
HET LOO,
HET PALEIS OP DEN DAM,
DE TEMPELS VAN LUXOR EN KARNAK,

DE VOLGORDE VAN VERSCHIJNING WORDT VOORBEHOUDEN

PRIJS GEBONDEN F 1.50 PER DEEL

N.V. VAN MUNSTER'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM-W.

Bij de N.V. VAN MUNSTER'S UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ, AMSTERDAM,
verschenen van denzelfden schrijver:

IN DE SCHADUW DER WARINGINS

derde druk, verlucht met 16 platen.

Prijs ingenaaid f 3.50

gebonden f 4.90

Boeiend en meeslepend, altijd groot van aanschouwing zijn de beschrijvingen van land en volk, van oude steden en monumenten, doorgelichten met verhalen en legenden uit het verre verleden en kostelijke geschiedenissen uit de dessa van thans. Diep is FEBER doorgedrongen in de ziel van den bruinen broeder, die na jaren van nauw contact en gedegen studie zijn liefde won.

Met de verschijning van dit boek is Feber een figuur geworden in de Nederlandsche en in de koloniale letterkundige wereld.

Dit is wel het beste, dat over Indië's natuur en volk is geschreven.

(De Holl. Revue)

(Het Vaderland)

DE GORDEL DER AARDE

tweede druk, verlucht met 16 platen.

Prijs ingenaaid f 3.50

gebonden f 4.90

Dit tweede boek is dieper, pijnlijker, menschelijker. Het vraagt en zoekt met groteren aandrang, met felleren angst naar de waarde der dingen. Het is een boek van angst en van vertrouwen.

Het is een groot werk van Feber.

Het spontane gevoel uit zich in spontane taal.

In dit reis-journaal is een geestelijke, culturele, letterkundige kamp voltrokken van een belangwekkenden geest.

(De Nieuwe Eeuw)

(N. Rott. Ct.)

(Het Centrum)

DE STRIJD OM DE STILTE

tweede druk, verlucht met 16 platen.

Prijs ingenaaid f 3.50

gebonden f 4.90

Ook wie Indië kent, zal met belangstelling lezen en met vreugde herlezen wat Feber over Tosari en den Boroboedoer schrijft; hij brengt den lezer de verrukkelijke sensatie van de groote verwondering, de blijde verwondering, dat dit alles zóó schoon, zóó heerlijk is.

Zijn impressies en overpeinzingen behooren tot het beste van onze nog in wording zijnde koloniale litteratuur.

(Het Vaderland)

Veel goeds is hier te vinden; de beelden komen op met kracht en spoed, het eene na het ander.

(Nieuwe Rotterdamsche Courant)

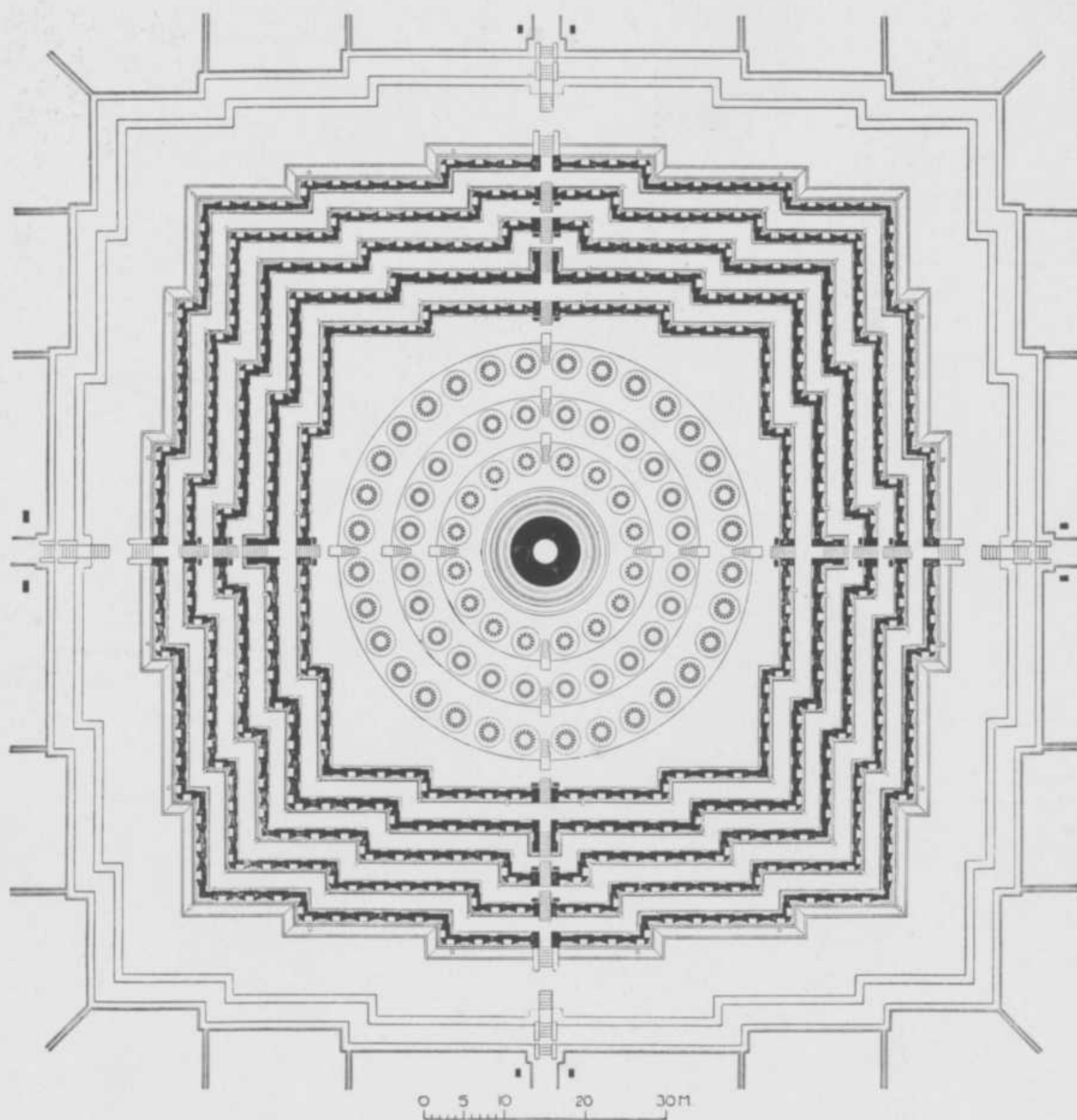
IN DE STUWENDE STROOMING

verlucht met 8 platen.

Prijs ingenaaid f 3.50

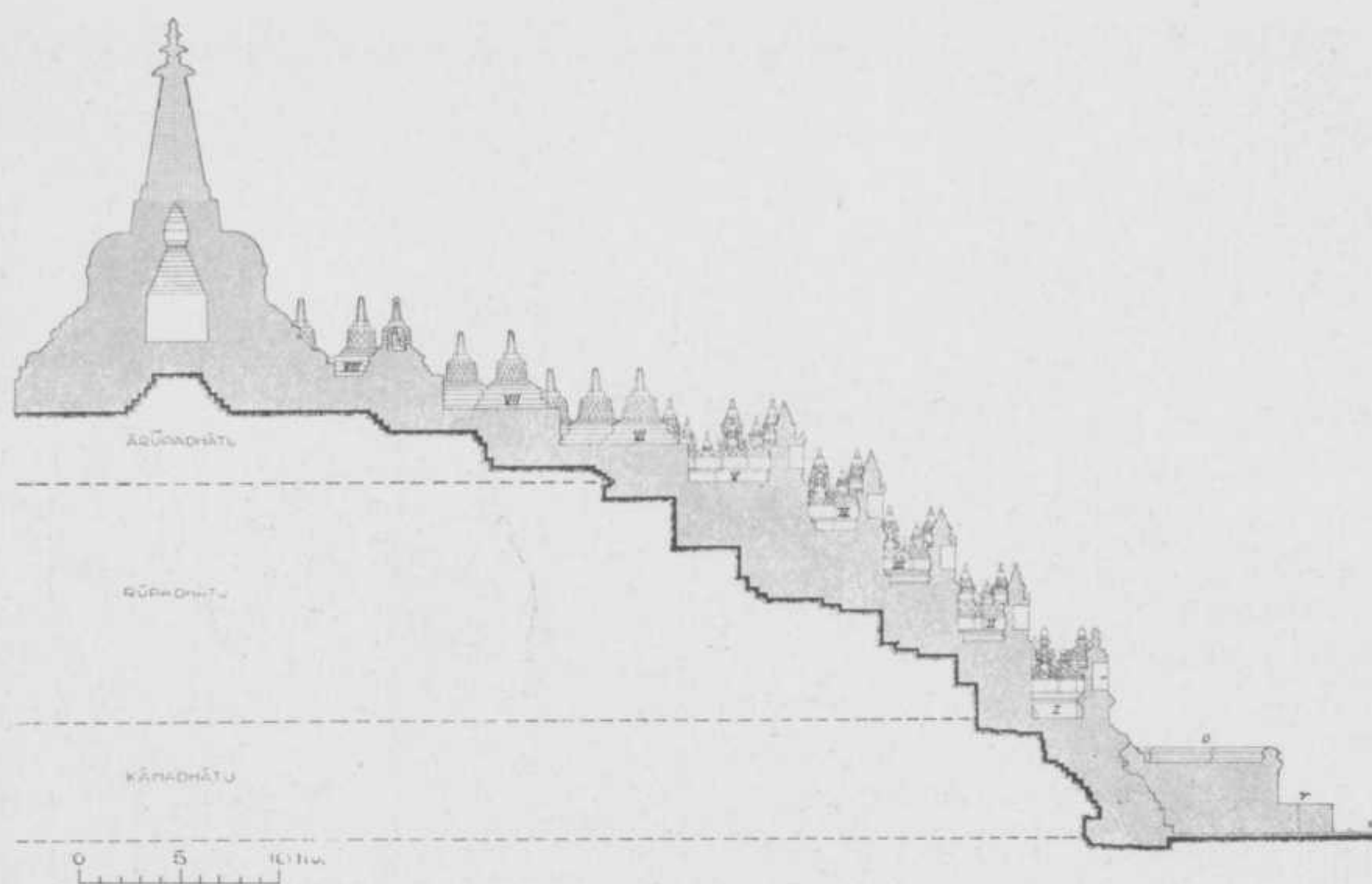
gebonden f 4.90

In den titel van dit nieuwe boek van FEBER zit reeds de dramatische spanning, die leeft in dezen bundel essay's. Het zijn dan ook essay's van zeer bijzondere soort. Geen kalme betoogen, maar een hartstochtelijk leven, dat bewust weet, waar het heen wil, dringt en ordent zich in deze reisverhalen, waar de schrijver zijn bezoeken vertelt aan Rothenburg, Neurenberg, Heidelberg en het Schwarzwald. En de belangrijke studies over Rembrandt, over Thibetaansche schilderijen, over de romans van Herman Robbers, enz., zijn eveneens spannende verhalen geworden, maar dan van reizen door de landen van kunst en litteratuur, welke Feber ook door en door kent.

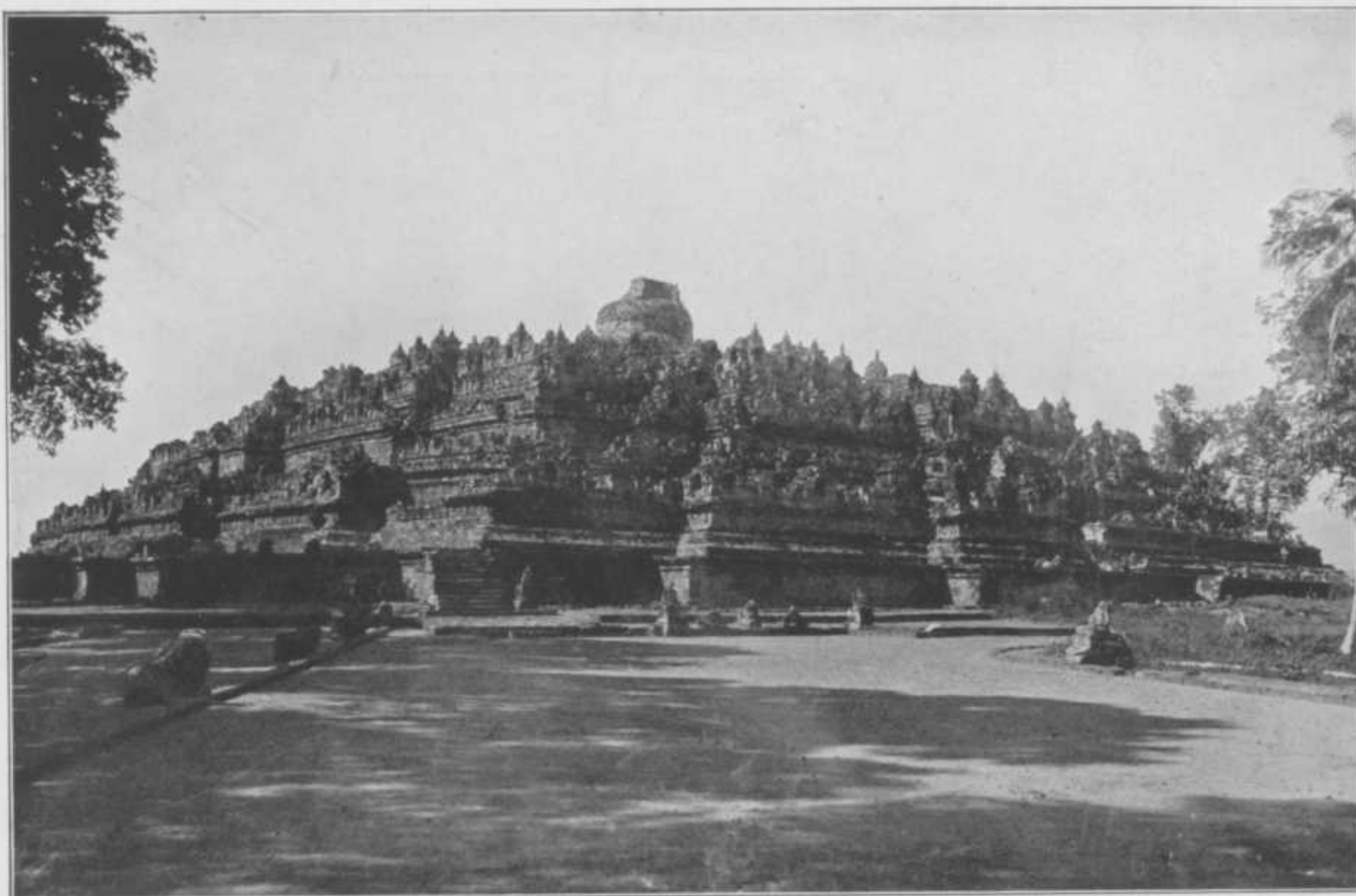
BORO-BOEDOER

GRONDPLAN MET NISVERDEELING

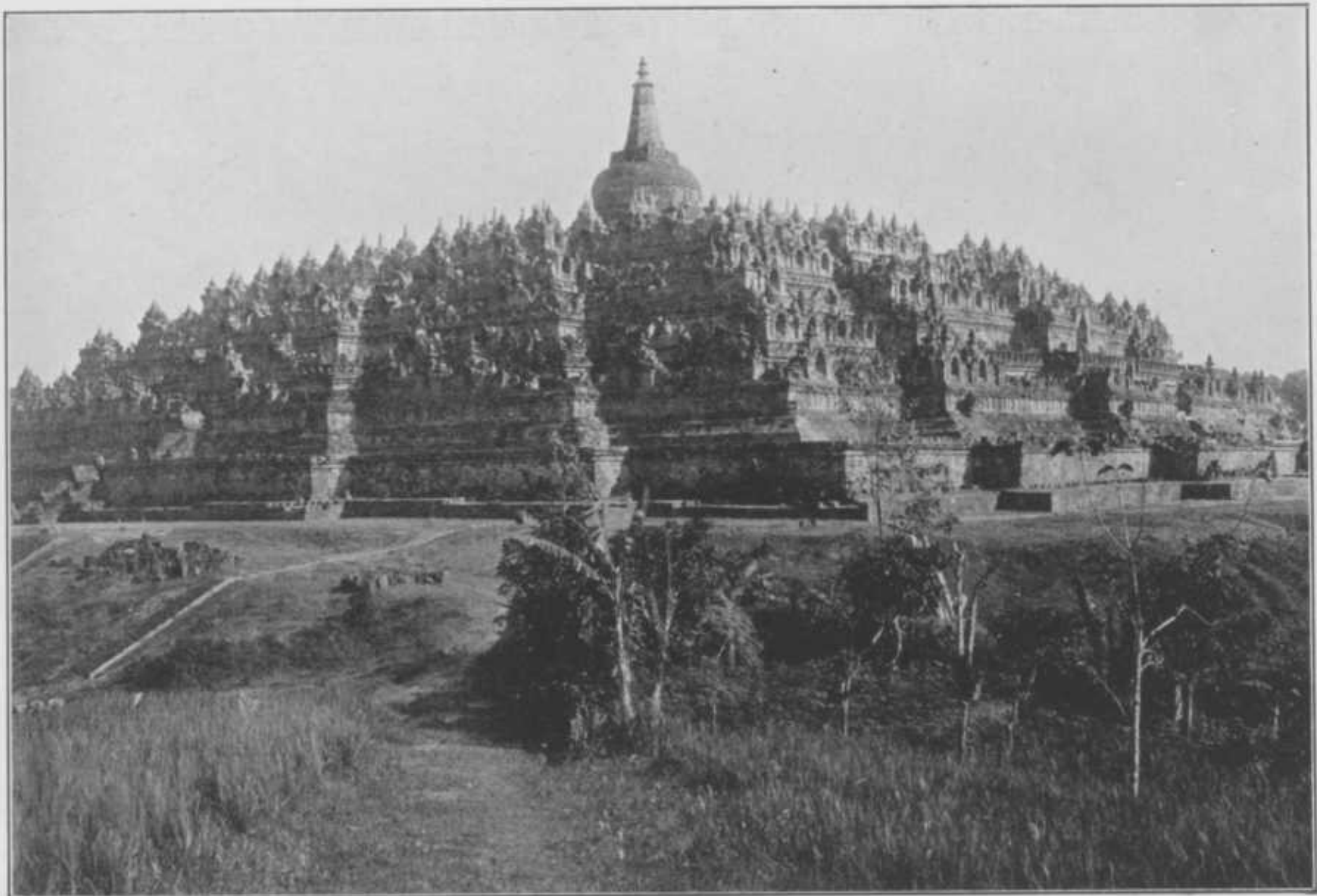
BORO-BOEDOER

VERTICALE DOORSNEDE MET DE DRIELEDIGE COSMISCHE INDEELING

BORO-BOEDOER

VOOR DE RESTAURATIE

BORO BOEDOER

GEZIEN VAN HET ZUID-OOSTEN UIT

BORO-BOEDOER

POORT MET NAGA-MOTIEF

BORO-BOEDOER

GAANDERIJ MET BOEDDHA EN RELIEFS

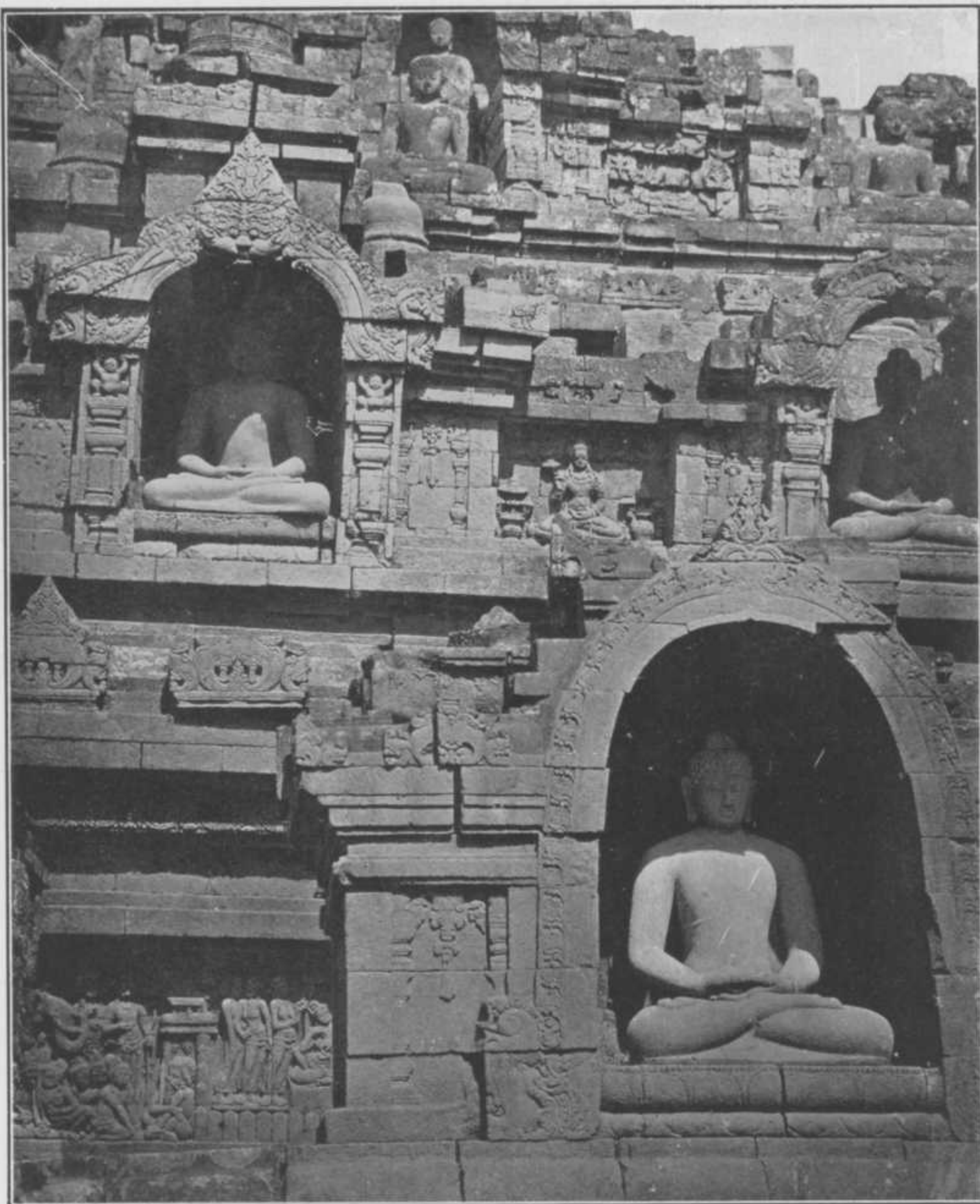
BORO-BOEDOER

GAANDERIJ MET BOEDDHA EN RELIEFS

BORO-BOEDOER

RELIEFS VAN DEN ONGANG

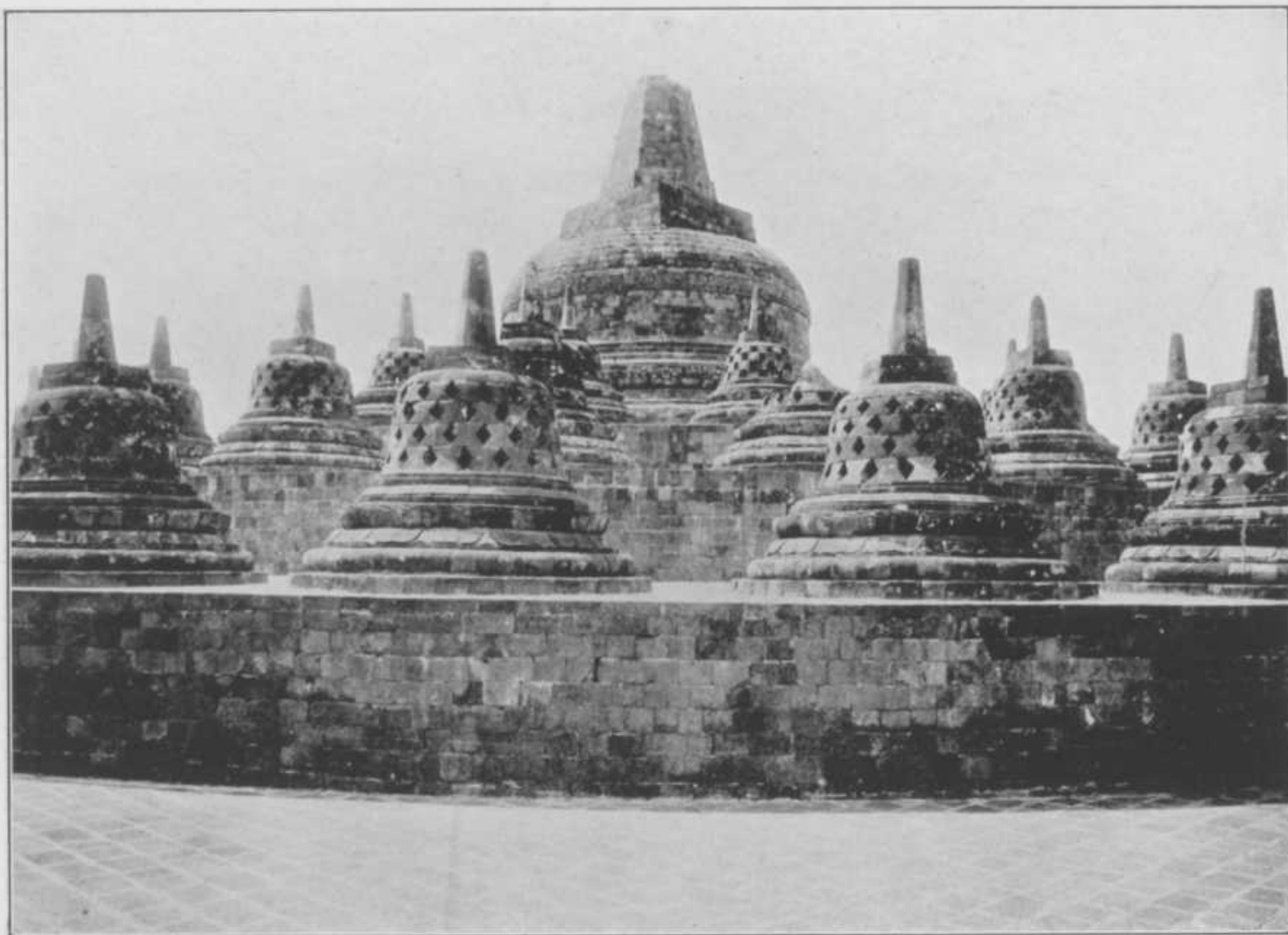
BORO-BOEDOER

BOEDDHA-NISSEN (VOOR DE RESTAURATIE)

BORO-BOEDOER

NIS MET BOEDDHA

BORO-BOEDOER

DE STOEPA-TERRASSEN GEZIEN VAN HET NOORD-WESTEN UIT

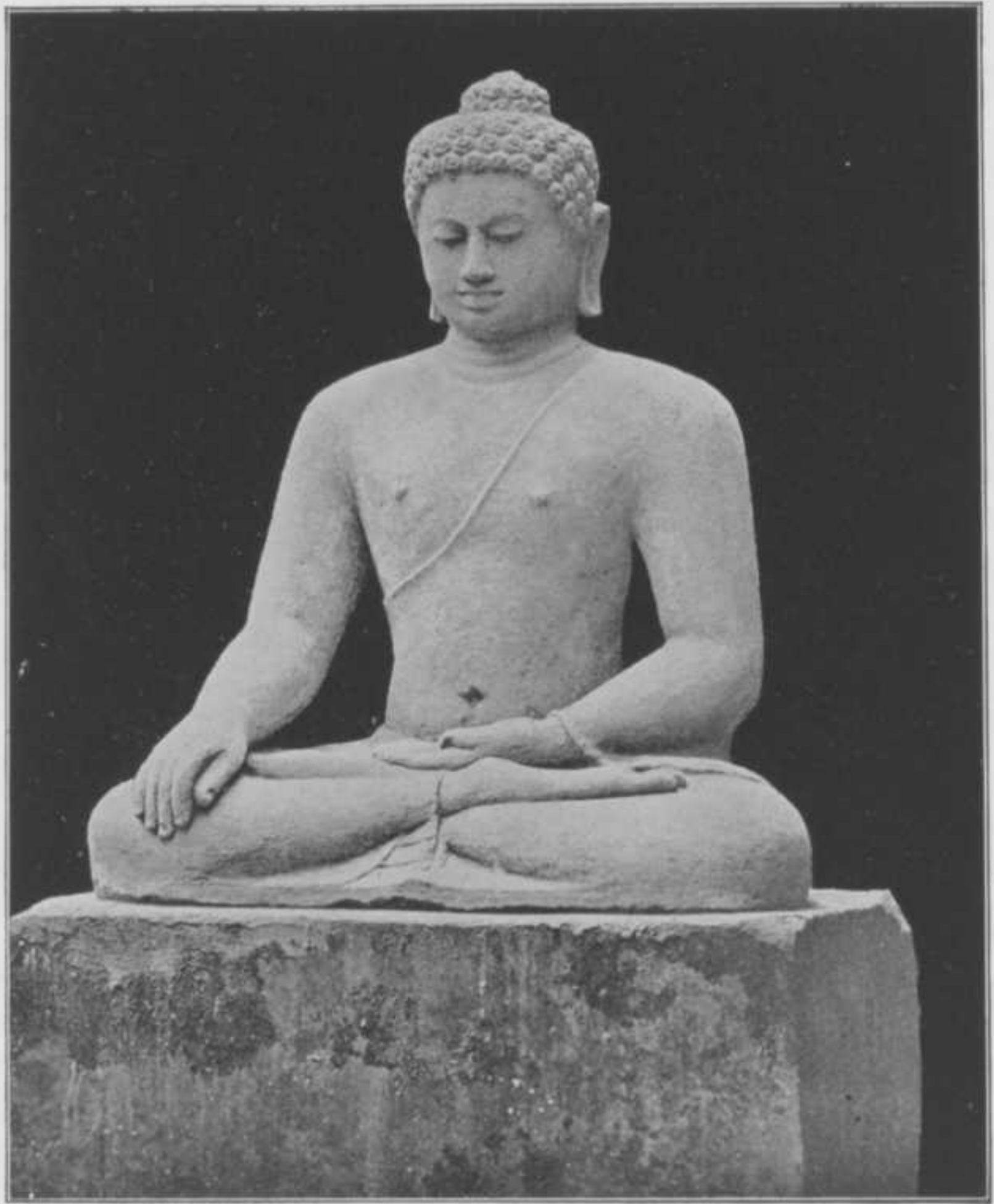
BORO-BOEDOER

BOVENSTE TERRAS MET DAGOEBS

BORO-BOEDOER

DE HOOFDSTOEPA MET GERECONSTRUEERDE PINAKEL

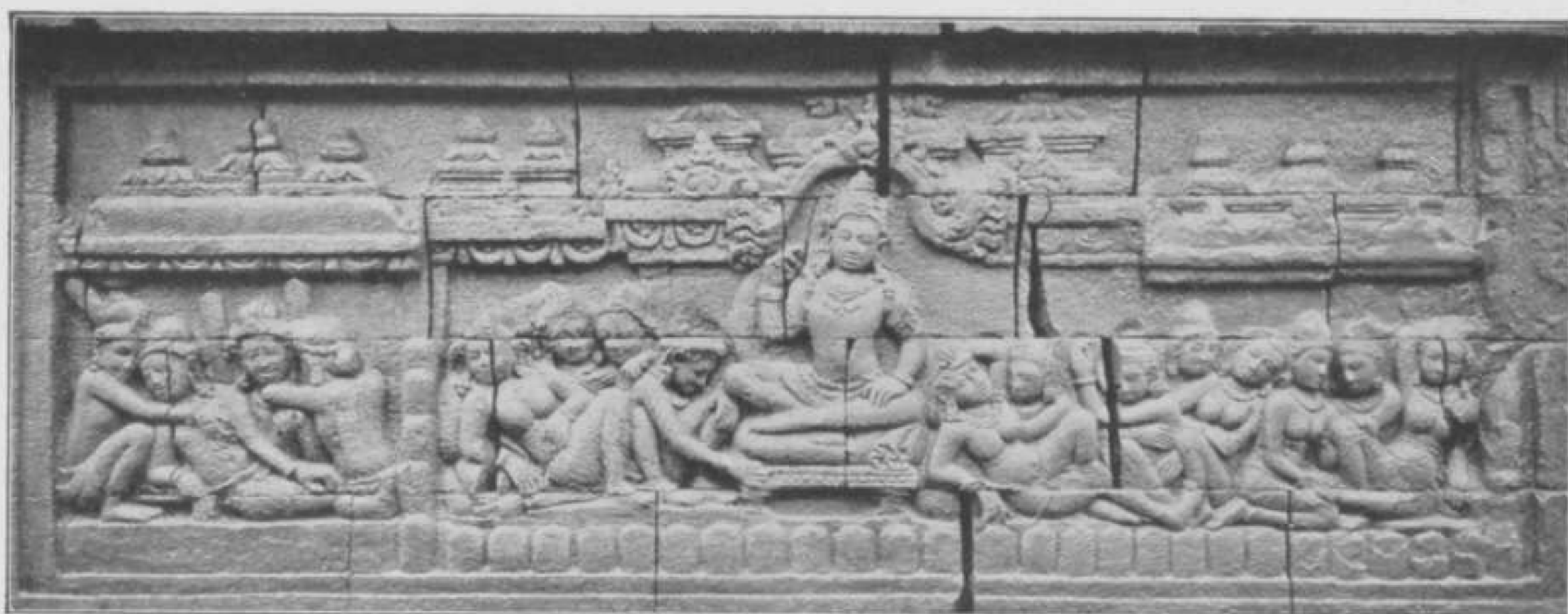
BORO-BOEDOER

BOEDDHA VAN DE OOSTZIJDE

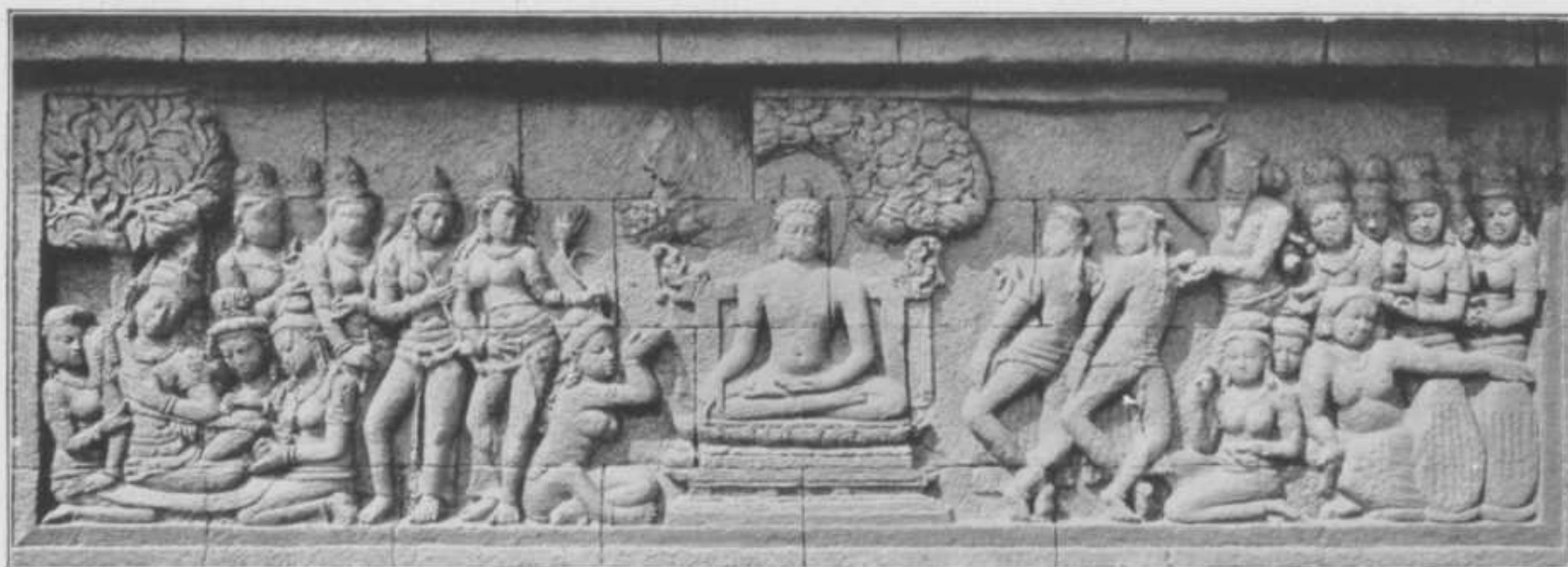
BORO-BOEDOER

BOEDDHA (DETAIL)

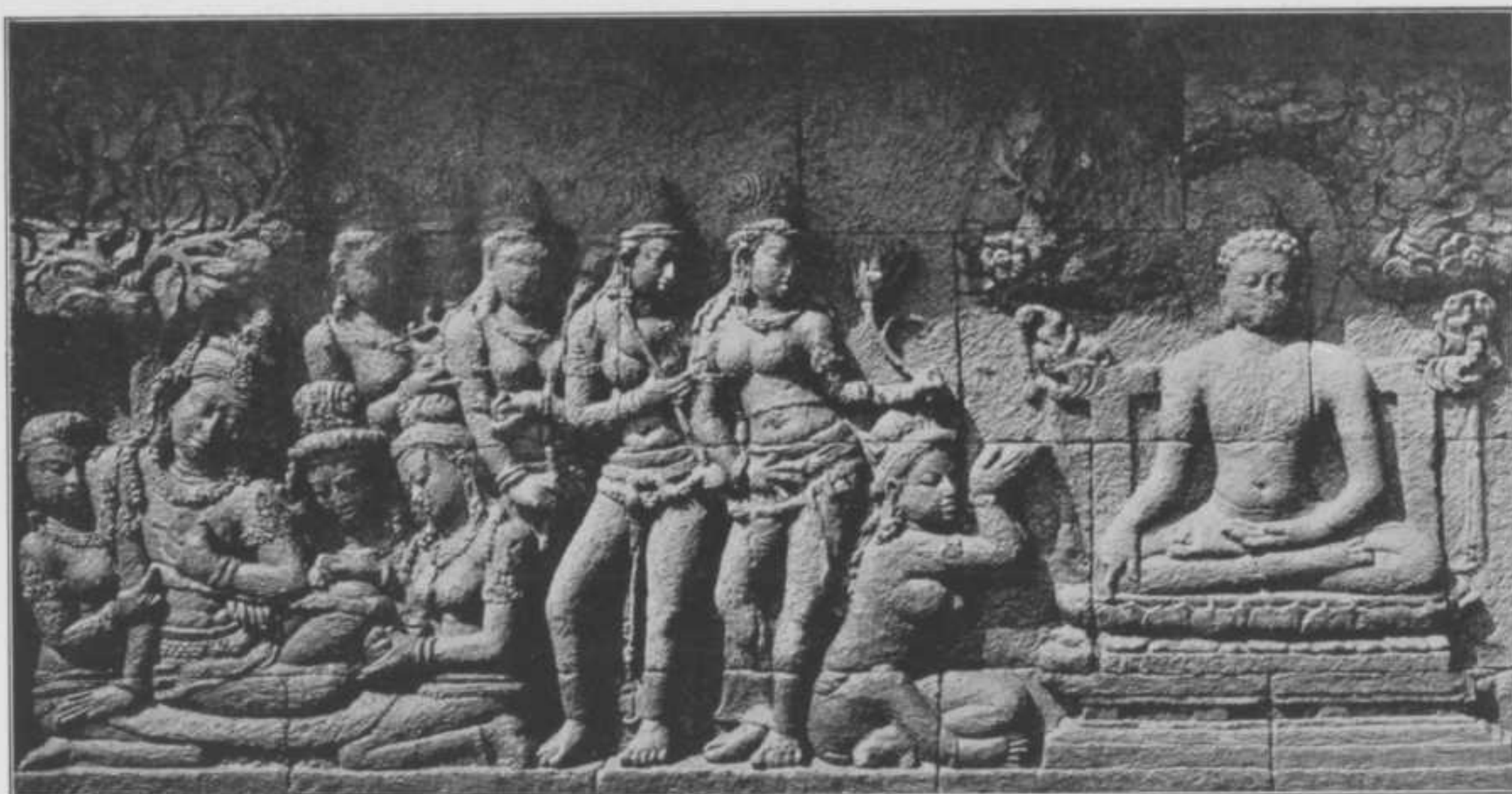
BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA EN DE SLAPENDE VROUWEN

BORO-BOEDOER

MÂRA'S DOCHTERS TRACHTEN DEN BODHISATTWA TE VERLEIDEN

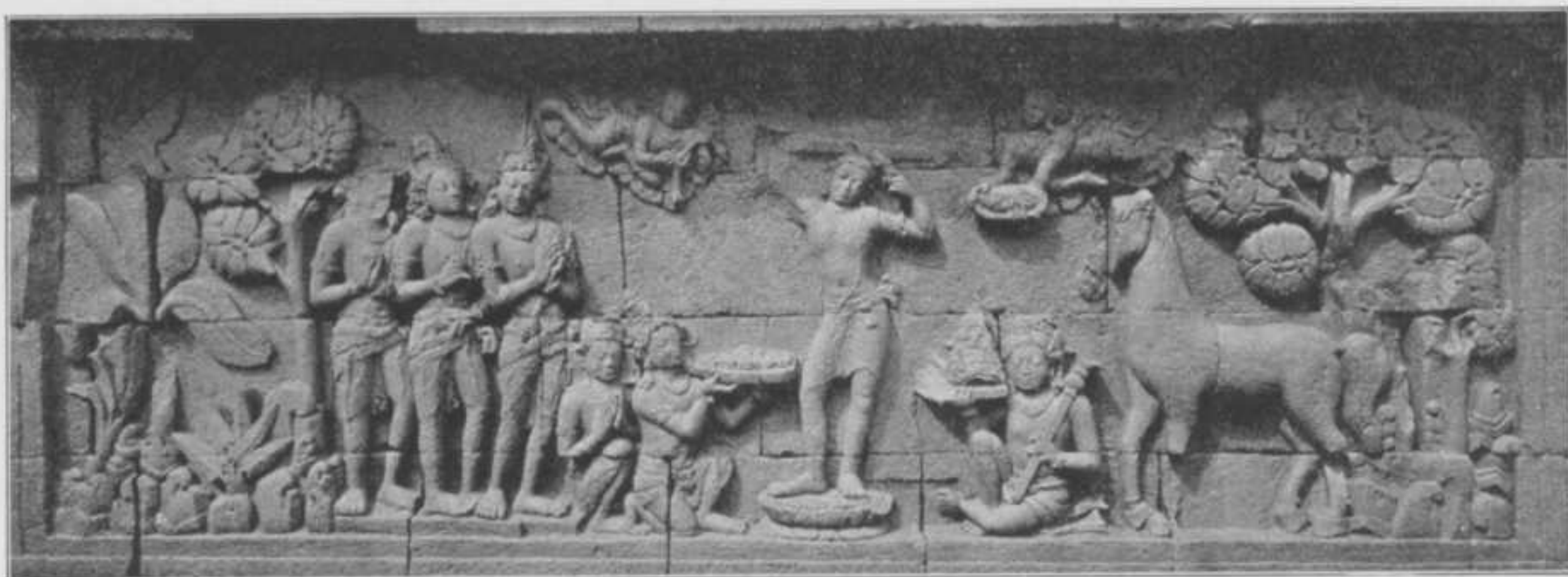
BORO-BOEDOER

MÂRA'S DOCHTERS (DETAIL)

BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA WORDT AANGEVALLEN DOOR MÂRA EN HET DEMONENLEGER

BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA NEEMT AFSCHIED VAN CHANDAKA EN KANTHAKA

BORO-BOEDOER

DEN BODHISATTWA WORDT OP ZIJN BEVEL ZIJN PAARD GEBRACHT

BORO-BOEDOER DE BODHISATTWA ONTVANGT HET ROODACHTIGE MONNIKSKLEED (EERSTE TAFEREEL)

BORO-BOEDOER DE BODHISATTWA ONTVANGT HET ROODACHTIG MONNIKSKLEED (TWEDE TAFEREEL)

BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA NEEMT AFSCHIED VAN DE HEM BEGELEIDENDE GODEN

BORO-BOEDOER

DE GROOTE UITTOCHT VAN DEN BODHISATTWA

BORO-BOEDOER

SUJÂTÂ ONTHAALT DEN BODHISATTWA

BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA ONDER DEN BODHI-BOOM, OMRINGD DOOR BODHISATTWA'S

BORO-BOEDOER

DE BODHISATTWA BEREIKT DE HOOGSTE WIJSHEID

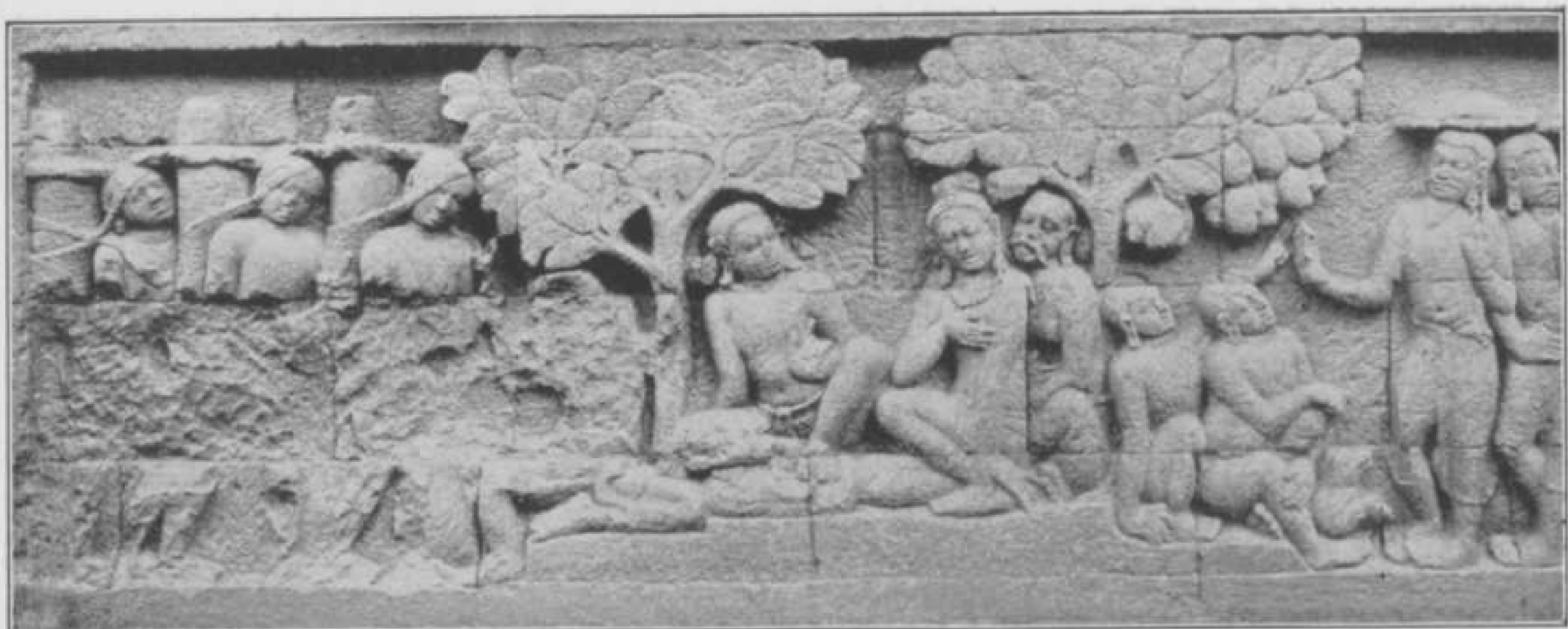
BORO-BOEDOER

RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

BORO-BOEDOER

ONVOLTOOID RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

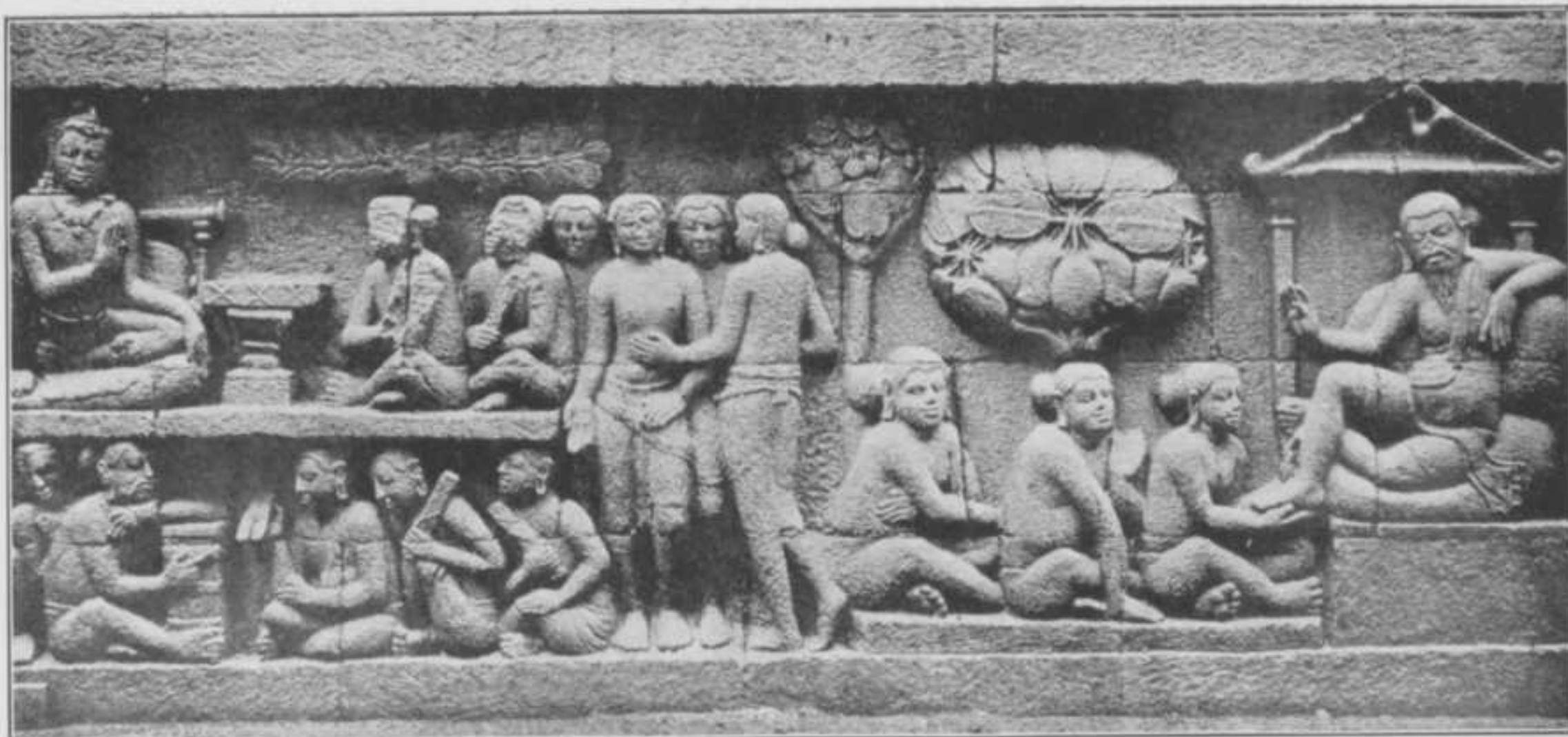
BORO-BOEDOER

RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

BORO-BOEDOER

RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

BORO-BOEDOER

RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

BORO-BOEDOER

RELIEF VAN DEN BEDOLVEN VOET

卷一

